

Część 15 – Sądy Powszechne

Opinia dotyczy dochodów i wydatków sądów apelacyjnych oraz innych jednostek sądownictwa powszechnego działających w obszarach nadzorowanych przez poszczególne sądy apelacyjne pełniących funkcję dysponentów części budżetu odpowiadających obszarom apelacji.

Projekt budżetu na 2003 r. przyjmuje dochody sądownictwa powszechnego na kwotę 1.531.800 tys. zł oraz limit wydatków na kwotę 3.426.665 tys. zł, w tym w dz. 755 „wymiar sprawiedliwości” - 3.324.137 tys. zł.

Dochody sądownictwa powszechnego zaplanowano z należytą starannością z uwzględnieniem realnych uwarunkowań społecznych i ekonomicznych oraz sytuacji w zakresie orzecznictwa przewidywanych w 2003 r. Dochody te oparte są na wpływach z dwóch głównych źródeł: opłat sądowych i zwrotu kosztów oraz z grzywien i kar pieniężnych. W obu pozycjach wpływów zaplanowano umiarkowany wzrost; pozytywnie należy ocenić 21,7% przyrost wpływów z opłat i kar.

W projekcie przewiduje się:

- Zwiększenie liczby etatów o 1880, w tym o 450 etatów w orzecznictwie, 700 etatów urzędniczych i 350 etatów kuratorów sądowych, co uzasadnia się wejściem w życie kilku nowych ustaw, zwiększeniem ilości oraz większą złożonością rozpatrywanych spraw;
- Oddłużenie jednostek sądownictwa powszechnego, co uzasadnia się koniecznością przywrócenia płynności finansowej sądów oraz poprawą sprawności ich funkcjonowania,
- Znaczne zwiększenie wydatków inwestycyjnych i remontowych, co uzasadnia się wystąpieniem awarii technicznej gmachu Sądu Okręgowego w Warszawie oraz pozyskania innych budynków, niezbędnych dla zapewnienia ciągłości pracy Sądu, a także koniecznością znacznego poprawienia bazy lokalowej sądów oraz komputeryzacją sądów i ich doposażeniem w nowoczesny sprzęt biurowy.¹

Zgodnie z projektem realizacja tych planów wywoła określone skutki finansowe dla budżetu; i tak:

- Wprowadzenie od 1 stycznia 2003 r. nowych aktów prawnych² pociągnie skutki finansowe w kwocie 144.300 tys. zł
- Zwiększenie etatów o 1 880 będzie mieć skutki finansowe w wysokości 86.169 tys. zł³,
- Z oddłużeniem jednostek sądownictwa powszechnego wiąże się dodatkowy wydatek dla budżetu państwa w kwocie 160.000 tys. zł,

¹ Projekt budżetu zawiera na ten temat szczegółowe wyjaśnienia i uzasadnienia.

² Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070 ze zm., ustawa o kuratorach sądowych (Dz. U. Nr 98, poz. 1071 ze zm.) w zakresie dotyczącym wynagrodzeń z pochodnymi sędziów, referendarzy i kuratorów, prawo o ustroju sądów powszechnych, w zakresie pomocy mieszkaniowej dla sędziów oraz Prawo upadłościowe i naprawcze.

³ Kwota ta wynika z podsumowania skutków finansowych wynikających z dodatkowego zatrudnienia; por. Projekt budżetu s. 2. Kwota skutków finansowych z tego tytułu podana na s. 11 tegoż Projektu budżetu wynosi tylko 74.968 tys. zł. Należałoby to wyjaśnić.

- Przeprowadzenie remontu uszkodzonego gmachu Sądu Okręgowego w Warszawie oraz pozyskanie i remont nowych budynków tylko dla sądownictwa warszawskiego będzie wymagać dodatkowych środków w kwocie 105.502 tys. zł.

Syntetyczny efekt wyżej wymienionych regulacji, a także innych tytułów podwyżek np. 4%-ej waloryzacji wszystkich wynagrodzeń, w tym kwot bazowych dla sędziów oraz asesorów i aplikantów, w sądach powszechnych, wyraża się w 19,65% wzroście wydatków na wynagrodzenia, 39,79% wzroście pozapłacowych wydatków bieżących oraz 159,13% wzroście wydatków majątkowych w stosunku do przewidywanego wykonania w 2002 r.

Projekt budżetu zawiera szczegółowe wyjaśnienia i uzasadnienia dla tych wydatków. Są to wydatki celowe, wynikające z rzeczywistych potrzeb jednostek sądownictwa. W związku z trudną sytuacją budżetową państwa można by rozważyć rozłożenie w czasie niektórych wydatków kadrowych i inwestycyjnych np. w formie 3 lub 4-letniego programu naprawczego przywracającego sądownictwu powszechnemu pełną płynność finansową, niezbędną dla wykonywanego zakresu zadań obsadę kadrową oraz godziwe i bezpieczne warunki.

W proponowanym budżecie zwraca uwagę zastosowanie w odniesieniu do wynagrodzeń sędziów i referendarzy sądowych stawek awansowych odpowiednio I – 10% oraz II – 25%. Wydaje się, że możliwe byłoby zastosowanie stawek I – 7% i II – 15% zgodnie z propozycjami łagodzącymi finansowe skutki zmian wprowadzanych od 1 stycznia 2003 r. w sądach powszechnych.⁴

Pewne wątpliwości można mieć do zbyt gwałtownego przyrostu zatrudnienia w niektórych grupach pracowników sądów, zwłaszcza pracowników obsługi kuratorów. Pozytywne rozwiązania tego problemu zawarte są w propozycji przedłożonej przez rząd pod koniec września br.⁵ Pewne wątpliwości może też budzić pełne wprowadzenie ustawowych uprawnień sędziów do pomocy mieszkaniowej. Wiązałoby się to też z dużym obciążeniem budżetu. Należałoby korzystać z postanowień ustawy o pomocy mieszkaniowej sędziom z pewnym umiarem.

Pogłębiająca się zapaść finansowa sądownictwa wyraża się w narastaniu zobowiązań wymagalnych zwłaszcza w odniesieniu do pozapłacowych wydatków bieżących. Proponowane przez dysponentów cz. 15 oddłużanie powinno być związane z przeglądem całokształtu dochodów i wydatków sądów powszechnych oraz wprowadzeniem programu naprawczego.

Projekt budżetu sądownictwa powszechnego zawiera pełną i szczegółową informację o planowanych wydatkach majątkowych, w tym, na budowę, rozbudowę, adaptację i remonty siedzib sądów oraz na zakupy inwestycyjne nie związane z budownictwem. Wydaje się, że zakres rzeczowy jak i skutki finansowe przedsięwzięć inwestycyjnych wymagają pewnej wstrzeźliwości w podejmowaniu decyzji inwestycyjnych. Również zakupy związane z informatyzacją, zabezpieczeniem i unowocześnieniem techniki biurowej.

Wnioski

1. Dochody i wydatki budżetowe w cz. 15 zostały zaplanowane z należyta starannością przy uwzględnieniu rzeczywistych potrzeb kadrowych, lokalowych i sprzętowych sądów powszechnych.
2. Wydolność organizacyjna oraz stan wyposażenia finansowego jednostek sądownictwa pogarsza się.

⁴ Por. projekt ustawy wprowadza projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Druk Sejmowy nr 931).

⁵ Por. Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Druk Sejmowy nr 931).

3. Skala zaległości powstałych w ubiegłych latach w sądownictwie sprawia, że problemy bazy lokalowej, rozwoju kadry oraz nowoczesnego wyposażenia sądów w niezbędny sprzęt mogą być rozwiązane tylko w ramach kilkuletniego programu naprawczego.
4. Przewidywany w 2003 r. wzrost zadań ciężących na jednostkach sądownictwa wymagać będzie pilnej obserwacji ich sytuacji finansowej w celu zapobieżeniu powstawania zobowiązań wymagalnych.